تقویت وحدت و بنیه اسلام با متخصصان

مولوی فاروقی، امام جمعه اهل سنت بیرجند: باید با بهره‌مندی از تخصص و فکر جوانان اسلام و تجربه بزرگان دین از پراکندگی امت اسلامی، تبلیغات و هجمه‌های دشمنان کاست. جمهوری اسلامی ایران الگوی مناسب و جامع برای جهان اسلام است؛ امت اسلامی باید با اتکا به نیروها، توانمندی‌ها، ظرفیت‌ها و اراده پولادین به‌دنبال تقویت وحدت و بنیه اسلام گام بردارد.

تأکید قرآن بر اصلاح اختلافات اتحاد

آیت‌الله محمد غروی، عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم: یکی از مسائلی که ضمن توصیه در روایات و آیات تأکید شده توجه مسلمانان و مومنان به وحدت و تقریب است تا شیطان میان صفوف واحد آنان فاصله نیفکند. امت اسلامی نباید نسبت به سرنوشت یکدیگر بی‌تفاوت باشد؛ اگر اختلافی ایجاد شد آن را اصلاح کند؛ لذا باید با توجه به مشترکات بر اتحاد میان مسلمانان تأکید داشت.

همزیستی مسالمت‌آمیز اجتماعی

مکنتز گوره‌ای، اندیشمند و محقق سنگالی: اتحاد اسلامی مانند سدی در برابر تمام توطئه‌های دشمنان قرار می‌گیرد و حملات و نقشه‌های آنها را بی‌اثر می‌کند. صلح در اسلام در نقطه مقابل خشونت و جنگ قرار دارد و صلح به‌معنای همزیستی مسالمت‌آمیز اجتماعی و ایجاد برابری اقتصادی و عدالت سیاسی است. وجود چنین وحدتی به برقراری ثبات داخلی و حاکم‌شدن آرامش در روابط خارجی منجر می‌شود.

وحدت و پیامبر ص ۲ واژه واحدند

حجت‌الاسلام و المسلمین محمد حجتی، امام جمعه موقت کرمانشاه: رسول خدا(ص) به مانند دیگر انبیای الهی در زمینه وحدت تلاش‌های بسیاری داشتند تا جایی که وحدت و پیامبر(ص) ۲ واژه هستند که نمی‌توان آنها را از هم جدا تجسم کرد و به نوعی با هم عجین هستند. بنابراین شناخت و معرفی ابعاد شخصیتی آن حضرت یکی از ضرورت‌های امروز برای نسل جوان است.

پرچمدار همبستگی

اهمیت وحدت در زمانه‌ای که دشمن به فکر اختلاف افکنی میان ملت‌های اسلامی است

گزارش
حسین کاظم‌زاده
پژوهشگر

در تاریخ معاصر دنیای اسلام، اندیشه وحدت در میان مصلحان و متفکران مسلمان به‌صورت جدی دنبال شده است. رصد جریانات مختلف در پهنه کشورهای اسلامی، ما را با گستردگی این تفکر در میان بزرگان و مصلحان اجتماعی آشنا می‌سازد.
این جریان به‌خصوص در اثر ظهور پدیده‌ای به نام استعمار در کشورهای اسلامی که بنا داشت سرمایه‌های مسلمانان را تاراج کند، به‌صورت برجسته‌تری جایگاه پیدا کرد.
بعد از انقلاب اسلامی و به‌خصوص در اندیشه حضرت امام(ره) و رهبر انقلاب، این جریان به‌صورت پویاتری دنبال شد و طرفداران جدی‌تر پیدا کرد. مسلمانان در گوشه‌ای از اربع عالم و در کشور ایران، قدرت سیاسی متمرکزی پیدا کرده بودند و همین قدرت هم وحدت محکم‌تری را ایجاد کرده بود و هم ضرورت همبستگی میان اعضای این جبهه را ضروری‌تر می‌کرد. درادامه تفاوت‌های ماهوی اندیشه وحدت در نگاه این دو زعیم را نظاره خواهیم کرد.

ایده اتحاد اسلام

شاید بتوان ادعا کرد آغازگر جریان تقریب در دنیای معاصر، سیدجمال‌الدین اسدآبادی(۱۳۱۴-۱۲۵۴ق) است که اندیشه‌های خود را در مجله عربی عروه‌الوثقی(چاپ پاریس) با محوریت ایده «اتحاد اسلام» مکتوب کرد. مجله مذکور مورد توجه علما و اندیشمندان اسلامی بود و شخصیت‌های مختلفی در جهان اسلام را از خود متأثر کرد که ازجمله شیخ محمد عبده که نسل اول عالمان دارالتقریب قاهره و از شاگردان مکتب او هستند و شخصیت‌هایی چون سیدعبدالرحمن کواکبی(متوفی ۱۳۲۰ق)، شیخ حسین جسر(متوفی ۱۳۲۷ق)، امیر شکیب ارسلان(متوفی ۱۳۶۶ق) و سیدرشید رضا(متوفی ۱۳۵۴ق) حضور دارند. سیدجمال واعظ اصفهانی(متوفی ۱۳۲۶ق) نیز از همین ایده سیدجمال حمایت می‌کرد.
بعدها آیت‌الله سید هبه‌الدین حسینی شهرستانی (متوفی ۱۳۸۶ق) در رساله فغان اسلام با مقدمه نجات کشتی اسلام و از معاصران؛ آیت‌الله سیدهادی خسروشاهی توجه بیشتری به نظریات سیدجمال‌الدین اسدآبادی مبذول کردند.

مکتب آیت‌الله العظمی سیدابوالقاسم خویی

فهرستی از شاگردان ایشان حاکی از شخصیت تقریبی این مرجع ایرانی ساکن عراق است. شاگردان شهیر ایشان عبارتند از:
آیات سیدعلی حسینی سیستانی، سیدمحمدحسین فضل‌الله، حسن سعید تهرانی، محمدمهدی شمس‌الدین، سیدمحمدباقر صدر، سیدموسی صدر، محمدجواد مغنیه، محمدمهدی آصفی، محمدتقی جعفری، محمداصف محسنی و استاد سیدجعفر شهیدی که از داعیان وحدت اسلامی و حامیان اندیشه تقریب بودند.

اندیشه وحدت بر پایه اصول مشترک

اصحاب وحدت اسلامی از دیرباز کوشیده‌اند تا متنی کلی و مشترک را بر پایه منابع اولیه اسلام(قرآن و سنت و عقل سلیم و اجماع) تنظیم کنند که علامه محمدتقی جعفری مطابق ایده‌اش در کتاب «حیات معقول» از آن به «وحدت معقول» تعبیر کرده است. اساس این دیدگاه مبتنی بر این اندیشه است که مسلمانان در اصول عقاید با یکدیگر وحدت نظر دارند و از این رو می‌توان بر پایه اصول عقاید مشترک، متون مشترکی را نیز تهیه کرد که مورد استفاده پیروان فریقین قرار گیرد. آیت‌الله سیدابوالحسن رفیعی قزوینی موارد وحدت اسلامی را چنین شمارش کرده است: مسلمانان شیعه و سنی در دین، در خدا، در کتاب، در پیامبر، در قبله، در حج، در نماز، در روزه، در عقیده به فرشتگان و پیامبران الهی و روز قیامت و مانند آنکه از لوازم ایمان هستند، با یکدیگر متفق و هم‌داستان هستند.
از نمونه‌های بارز تبلور این اندیشه در دوران معاصر تألیفات آیت‌الله شهید سیدمحمدباقر صدر در اثاری چون فلسفتنا و اقتصادنا است که متونی اسلامی بر پایه اندیشه اسلامی است و مورد استقبال و استفاده همه فریقین واقع شده است.

شیخ محمود شلتوت

شیخ محمود شلتوت از علمای معروف اهل سنت نیز قائل به وحدت و همگرایی بین مسلمانان بود. وی وحدت اسلامی را اینگونه تعریف می‌کند: «برادر دینی بین قلوب مسلمین پیوند برقرار می‌کند و آنها را همچون خانواده‌ای واحد می‌سازد. مسلمان از خوشحالی مسلمان، خوشحال و از ناراحتی او ناراحت می‌شود. هنگامی که گمراه شد او را هدایت و هنگامی که اغفال شد او را ارشاد و هنگامی که ضعیف شد به او رحم می‌کند»
و در یک جمله، آن گونه که برای خود می‌پسندد با او رفتار می‌کند.
ارتباطات مفصل با آیت‌الله بروجردی، باعث شد شیخ شلتوت که بنیانگذار دانشگاه الازهر مصر بود، فتوایی تاریخی را مبنی بر اینکه «عمل کردن به قول ائمه اطهار(ع) مجزی است»، را صادر کند و بر مقبولیت عمل شیعیان صحه بگذارد.
ایشان فتوامی‌دهد که عمل کردن به فقه جعفری مجاز است و آیت‌الله بروجردی در این‌باره می‌گفت که ارزوی ائمه اطهار پس از صدها سال محقق شد و من در قیامت این کار خود را به مادرم زهرا(س) عرضه خواهم کرد.

مکتب فقهی آیت‌الله العظمی سیدحسین بروجردی

اندیشه فقه مقارن تاریخی بس دراز دارد. کتاب خلاف اثر شیخ الطائفه طوسی از قدیمی‌ترین منابعی است که ما را با سیر تاریخی مسائل فقهی آشنا می‌کند. کتاب مذکور توسط آیت‌الله العظمی سیدحسین بروجردی(متوفی ۱۳۸۱ق) احیا شد و با تدریس ایشان، فقه مقارن باردیگر به‌صورت جدی به حوزه‌های علمیه بازگشت.
این مرجع بروجردی، درصدد استنباط مسائل فقهی از همان افقی بود که در زمان ائمه اطهار (علیهم‌السلام) و با قدمای فقها مطرح شده بودند. بنابراین به سابقه تاریخی طرح مسئله و بررسی نظرات فقهی پیشوایان چهارگانه اهل سنت توجه داشت؛ چراکه به بیان ایشان، بسیاری از روایات آئمه اهل‌بیت ناظر به روایات و فتاوای اهل سنت هستند.
از دیدِ آیت‌الله العظمی بروجردی باید به جای دامن‌زدن به اختلافات، بر ضرورت تمسک به اقوال و فتاوای عترت طاهره علیهم‌السلام تأکید کرد تا مسلمانان گرد هم آیند و از اختلاف مذاهب جلوگیری شود. از این‌رو بر حدیث ثقلین «إنی تارک فیکم الثقلین کتاب‌الله و عترتی...» بسیار تأکید می‌کردند و به دستور ایشان، رساله «حدیث‌الثقلین» توسط آیت‌الله العظمی سیدحسین بروجردی(متوفی ۱۳۸۱ق) احیا شد و با تدریس ایشان، فقه مقارن باردیگر به‌صورت جدی به حوزه‌های علمیه بازگشت.
این مرجع بروجردی، درصدد استنباط مسائل فقهی از همان افقی بود که در زمان ائمه اطهار (علیهم‌السلام) و با قدمای فقها مطرح شده بودند. بنابراین به سابقه تاریخی طرح مسئله و بررسی نظرات فقهی پیشوایان چهارگانه اهل سنت توجه داشت؛ چراکه به بیان ایشان، بسیاری از روایات آئمه اهل‌بیت ناظر به روایات و فتاوای اهل سنت هستند.
از دیدِ آیت‌الله العظمی بروجردی باید به جای دامن‌زدن به اختلافات، بر ضرورت تمسک به اقوال و فتاوای عترت طاهره علیهم‌السلام تأکید کرد تا مسلمانان گرد هم آیند و از اختلاف مذاهب

شیخ عبدالحمید سلیم

یکی از پیشگامان تقریب و بیداری اسلامی شیخ عبدالمجید سلیم است. این شیخ الازهر که هدف اصلی‌اش وحدت و انسجام مسلمین بود، فریاد تقریب مسلمین را سرداد و به دعوت علامه محمدتقی قمی مؤسس دارالتقریب، لبیک گفت. ارتباط صمیمی و مستمر ایشان با آیت‌الله بروجردی بسیار حائز اهمیت است.
علامه محمدتقی قمی درباره میزان احترام عبدالمجید سلیم به آیت‌الله بروجردی در مسیر تقریب بین مذاهب می‌نویسد:
«هرگاه نامه آیت‌الله بروجردی را برای شیخ عبدالمجید سلیم، رئیس جامع الازهر، می‌بردم، ایشان بلند می‌شدند و نامه را می‌گرفتند و می‌بوسیدند و آنگاه می‌نشستند.»

وحدت در نگاه امام خمینی(ره)

وحدت اعتصام به حبل‌الله

امام، وحدت را اعتصام به حبل‌الله می‌دانست و بارها با اشاره به آیه «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِیعاً وَ لاتَفَرَّقُوا» [آل‌عمران:۱۰۳] تأکید بر وحدت همراه با اعتصام به حبل الهی داشت. به همین جهت بود که ملاک وحدت هم در نگاه ایشان روشن می‌شد که با چه کسانی و با چه هدفی، همبستگی داریم.
بر این اساس، وحدت یک تکلیف شرعی و الهی هم محسوب می‌شود، نه صرفا یک امر مستحسن و نیکو.
خداوند در قرآن فرموده است: «واعتصموا بحبل‌الله جمیعا و لا تفرقوا؛ همه باهم (تمام اقشار باهم) اعتصام به حبل‌الله، توجه به خدای بزرگ... همه باید پیش برویم. تخلف از این دستور الهی جرم است، گناه است.»

وحدت و مصالح عمومی دنیای اسلام

حضرت امام(ره)، وحدت را تامین‌کننده مصالح عمومی ملت‌های مسلمان می‌دانست.
ایشان در توضیح این روایت معروف امام صادق که می‌فرمایند: از عملی که باعث ننگ و عار ما می‌شود بپرهیزید، مایه سرفرازی ما باشید نه سرافکندگی، در نماز جماعات آنان [برادران اهل سنّت] شرکت کنید، بیمارانشان را عیادت نمایید و در مراسم تشییع‌شان حضور به هم رسانید، و مبادا آنان در کارهای نیک بر شما سبقت گیرند که سزاوار است شما بر آنان پیشی گیرید، به خدا هیچ چیز محبوب‌تر از خباء نیست، پرسیده شد خباء چیست؟ فرمودند: تقیه و براساس برخی از نقل‌قول‌ها در پایان روایت فرمودند: «ان ذلک احب العبادات و احسنها» به نوع جدیدی از تقیه یا نام تقیه مداراتی اشاره می‌کنند.
در رساله‌ای در باب تقیه، تقیه را بر ۲نوع می‌داند:
۱- تقیه اضطراری که از روی ترس و بیم است و برای حفظ جان، آبرو و یا دارایی و... خود یا برادر ایمانی و یا ترس از ضرر رسیدن به حوزه اسلام و اختلاف کلمه میان مسلمانان است.
۲- تقیه مداراتی که آنچه مطلوب است وحدت کلمه مسلمین است و با محبت و دوستی و مدارا با اهل سنّت بدون اینکه ترس و بیمی در کار باشد، صورت می‌گیرد.
راز و رمز تقیه مدارانی، مصلحت عمومی امت اسلامی، وحدت کلمه آنها در برابر دشمنان و جلوگیری از تفرقه و پراکندگی حمایت آنان است تا اینکه میان سایر ملل ذلیل و خوار نشوند و تحت سلطه کفار و سیطره آنان قرار نگیرند.
همچنین حضرت امام(ره) برای رعایت مصالح امت اسلامی شرکت در نماز اهل سنّت را جایز و بلکه لازم می‌دانند. برای نمونه در جواب استفتایی چون: «برای شرکت در نماز جماعت اهل سنّت باید به وظایف نماز فرادی عمل کرد یا احکام جماعت؟» اینگونه پاسخ می‌دهند: «وظیفه جماعت است و احکام جماعت را دارد.» یا در مورد پرسش: «با توجه به اینکه اهل سنّت دست بسته نماز می‌خوانند و آمین می‌گویند آیا در حال اختیار شیعیان می‌توانند در نماز جماعت اهل تسنن شرکت کنند؟» می‌فرمایند: «در مورد تقیه شرکت جایز و نماز صحیح است و مختص به مورد ضرورت نیست.»
ابتکاراتی مثل راهپیمایی روز قدس و حمایت بی‌چون و چرا از مبارزان اهل سنت فلسطینی به موازات مجاهدان شیعه در حزب‌الله لبنان، برجسته کردن مراسم برائت از مشرکین در حج، قرار دادن هفته وحدت به‌عنوان یک نماد به‌منظور وحدت میان شیعه و سنی، و بسیاری نمونه‌های دیگر، حاکی از امتداد اجتماعی اندیشه تقریب نزد حضرت امام(ره) است.

وحدت در اندیشه مقام معظم رهبری

به جرأت می‌توان گفت بزرگ‌ترین منادی وحدت در عصر حاضر و پرچمدار تقریب بین مذاهب، مقام معظم رهبری است. به‌نظر می‌رسد تاریخ جریان وحدت در دنیای اسلام با تحقق انقلاب اسلامی و ظهور مصلحینی چون امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری، وارد یک عصر جدیدی شده است و حقیقت جدیدی را تجربه می‌کنند. وحدتی که آبشخورش قدرت معنوی و سیاسی اسلام در صحنه واقعیت است که جبهه‌بندی‌های عالم را بر هم زده است و صفوف جدیدی ایجاد کرده است. قدرتی که ریشه در ایمان‌ها و اراده‌های توده‌های مومن در سراسر دنیا و به‌خصوص ایران دارد، قدرتی که امتداد اجتماعی و سیاسی پیدا کرده است.

چند محور اصلی در اندیشه وحدت ایشان دیده می‌شود

■ محور اول:
اینکه این وحدت باید در خدمت تحقق حاکمیت الهی باشد، حاکمیت اصلی‌ترین بعد اندیشه اجتماعی اسلام در نگاه ایشان است. همانطور که گفته شد این نگاه، سبب یک جهش در نوزایی وحدت در دنیای اسلام شده است: «وحدت باید در خدمت و در جهت حاکمیت اسلام باشد؛ والا پوچ و بی‌معنی خواهد بود. اگر علمای اسلام قبول می‌کنند که قرآن فرموده است: «وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللهِ» (نساء، ۶۴)، پیامبر نیامد که نصیحتی بکند، حرفی بزند، مردم هم کار خودشان را بکنند و به او هم احترامی بگذارند؛ آمد تا مورد اطاعت قرار بگیرد، جامعه و زندگی را هدایت کند، نظام را تشکیل بدهد و انسان‌ها را به سمت اهداف زندگی درست پیش ببرد.» اگر علمای اسلام قبول دارند که قرآن کریم می‌فرماید: «لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ» (حدید، ۲۵)؛ اقامه قسط، عدل، رفع ظلم و ایجاد زندگی صحیح برای بشر، هدف ادیان است، پس باید حرکت به سمت حاکمیت اسلام باشد و حاکمیت اسلام در کشورها و جوامع اسلامی، امری ممکن است (بیانات رهبر انقلاب در دیدار با مسئولان کشوری و لشکری شرکت‌کننده در کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۶۹/۷/۱۶).
آنچه در صحنه واقعیت، بیشتر از وحدت حساب می‌شود، قدرت عینی جمهوری اسلامی به‌عنوان پرچمدار اسلام در دنیای کنونی است. وحدت برای تقویت نظام و حرکت جمهوری اسلامی است که مقدس و مطلوب است و از سوی دیگر هم قدرت جمهوری اسلامی است که جبهه‌بندی وحدت و را در دنیای اسلامی ایجاد کرده است.
اگر می‌بینید که دولت سعودی‌ای که حاکمان کم‌عقلش روزی برای اغتشاش در تهران، خط و نشان می‌کشیدند، امروز دست اتحاد و دوستی به طرف ایران دراز می‌کنند، این به جهت قدرت‌نمایی ایران در صحنه بین‌الملل و داخل کشور است که توانسته اراده‌های در صحنه را به نفع خود به حاشیه ببرد. دست دوستی ما به سعودی یک وحدت تاکتیکی است نه وحدت حقیقی که البته ثمره زایش قدرت منطقه‌ای ایران باید دیده شود.
نکته بعدی در اندیشه ایشان عمق هستی‌شناختی نگاه وحدتی است، وحدت در تکوین زبان واقعیت همه عالم است: «بنای توحید که مبنای فکری و اعتقادی و اجتماعی و عملی ماست در وحدت است... در جامعه‌ای که بر مبنای شرک بنا شده باشد، طبقات انسان هم جدا و بیگانه از یکدیگر است. در جامعه توحیدی، که وقتی مبدأ و صاحب هستی و سلطان عالم وجود و حی و قیوم و قاهری که همه حرکات و پدیده‌های عالم، مرهون اراده و قدرت اوست، یکی است، انسان‌ها با یکدیگر خویشاوندند؛ چون به آن خدا وصل‌اند، به یک جا متصل‌اند و از یک جا مدد و کمک می‌گیرند. ولایت هم معنایش همین است. ولایت، یعنی پیوند و ارتباط تنگاتنگ و مستحکم و غیرقابل انفصال و انفکاک. جامعه اسلامی که دارای ولایت است؛ یعنی همه اجزای آن به یکدیگر و به آن محور و مرکز این جامعه، یعنی ولی متصل است. لازمه همین ارتباط و اتصال است که جامعه اسلامی درون خود یکی است و متحد و متصل به هم است و در بیرون نیز اجزای مساعد با خود را جذب می‌کند.»
لذا ایشان بجد معتقدند که این اندیشه یک مصلحت زودگذر یا یک تاکتیک مبارزاتی صرف نیست: «من از قدیم این اعتقاد و تفکر را داشتم و دارم و آن را یک مسئله استراتژیک می‌دانم؛ یک مسئله تاکتیکی و مصلحتی هم نیست که حالا بگوییم مصلحت ما ایجاد می‌کند که با مسلمین غیرشیعه ارتباطات داشته باشیم. مسلمانان به تدریج این اختلافات مذهبی و طایفه‌ای را کم کنند و از بین ببرند؛ چون در خدمت دشمن است. ما با این انگیزه صحیح، مسئله وحدت مسلمین را در جمهوری اسلامی، یک مسئله اساسی قرار داده‌ایم.»
این اندیشه با یک نگاه کلان به مجموعه آموزه‌های دینی فهم شده است و مؤید به مقاصد اصلی شریعت محمدی است: «این قدر ما در روایات، در ثواب شرکت در نماز جماعت اهل سنت در زمان ائمه: داریم که روایت دارد که در مسجدالحرام پشت سر ایمها نماز بخوانید: مثل اینکه پشت سر پیامبر(صلی‌الله علیه و آله) نماز خوانده‌اید. این معنایش چیست؟ معلوم است امام صادق (علیه‌السلام) نماز آن امام جماعت را با نماز پیامبر مقایسه نمی‌کند. مقایسه با نماز یک پیرو خودش هم نمی‌کند؛ اما می‌گوید پشت سر او نماز بخوانید! این یعنی چه؟ این نمایش وحدت است. عملاً وحدت را نشان بدهید.»
■ محور دوم:
در اندیشه وحدت از نگاه رهبر انقلاب، توجه به طرح دشمن در ایجاد اختلاف میان مذاهب و اصناف مختلف دنیای اسلام است: «من به عیان می‌بینم دست‌های بسیار فعالی درکارند برای ایجاد اختلافات مذهبی؛ جنگ شیعه و سنی؛ نفرت مذاهب اسلام از یکدیگر. کتاب نوشته می‌شود علیه شیعه، کتاب نوشته می‌شود علیه سنی؛ وقتی دنبال می‌کنیم، می‌بینیم پول هر دوی این کتاب‌ها از آن طرف مرزها و از یکجا آمده است.»
روشن است که در نگاه همه علمای معتقد به وحدت، این بدان معنا نیست که مذاهب مختلف دست از عقاید خود بردارند و عملا شعار و راهبرد وحدت، هویت مذاهب را از بین ببرد.
شهید مطهری(ره) با طرح این پرسش که «مقصود از وحدت چیست؟» می‌گوید: بدیهی است که منظور علمای روشنفکر اسلامی از وحدت اسلامی، حصر مذاهب در یک مذهب و یا اخذ مشترکات مذاهب و طرد مفترقات آنها که نه معقول و نه منطقی است و نه مطلوب و عملی. نیست؛ منظور دانشمندان، متشکل شدن مسلمانان است در یک صف در برابر دشمنان مشترکشان.
در مقابل، از دید وهابیان که مهم‌ترین دشمنان داخلی وحدت اسلامی در جهان اسلام هستند، اختلاف میان اهل سنت و امامیه در اصول و نه در فروع دین اسلام است؛ یعنی آنان محل اصلی نزاع را درباره اعتقاد به‌الله(جل جلاله)؛ نبوت حضرت رسول‌الله(ص) و سنديت قرآن کریم فرض کرده‌اند و چنین اتهاماتی لاجرم به تکفیر مذهب امامیه می‌انجامد. چنان که شیخ ابواسمح از وهابیان و امامان جماعت مسجدالحرام، در تقو نظر خود بر کتاب الصراع بین الاسلام و الوثنیه تألیف عبدالله القصیمی (م ۱۴۱۶ق) چنین سروده است:
لقد کنا نعد الرفض جرما / فبین کفره هذا الصراع؛ پیش‌تر رافضی بودن را گناه می‌پنداشتیم و اکنون کتاب الصراع بر ما کفر رافضی‌ها را برملا کرد!